

Motion till riksdagen 2017/18:3973

av Emma Henriksson m.fl. (KD)

med anledning av prop. 2017/18:78 Vissa förslag om personlig assistans

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om tilläggsdirektiv till LSS-utredningen om en ny modell som ska ersätta tvåårsomprövningarna och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen skyndsamt ska återkomma med förslag för att assistans ska kunna beviljas utifrån behov av hjälp med egenvård eller annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om den assistansberättigade, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen skyndsamt ska återkomma med förslag som innebär att samtliga medborgare omfattas av samma rättsläge och ges lika rättigheter till stöd för likvärdiga behov inom lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

Värna LSS!

LSS är den största frihets- och delaktighetsreformen för människor med funktionsnedsättningar som någonsin genomförts i vårt land. Kanske i världen. Reformen drevs igenom av en borgerlig regering och är något vi måste fortsätta att värna och vårda om lagens syfte ska kunna upprätthållas. Att var och en, oavsett förmåga, ska kunna leva, inte bara överleva och kunna ha ett liv som andra.

LSS-reformen håller på att nedmonteras av vänsterregeringen

Vänsterregeringen håller sakta men säkert på att smygavveckla LSS-reformen. Av Försäkringskassans analys (Socialförsäkringsrapport 2017:14) framgår att antalet berättigade till assistansersättning har minskat med ca 1 200 personer sedan 2015. För 78 procent av dem som fick assistansersättningen indragen har Försäkringskassan

ändrat sin bedömning av ett eller flera grundläggande behov utan att det framkommer att personernas hjälpbehov har minskat.

Att inflödet minskat beror i hög grad på att andelen sökande som får avslag har ökat. Myndigheten skriver att avslagen har ökat under hela 2000-talet, men efter domen 2015 ökade de mer än tidigare. Under 2014 fick 57 procent avslag, och under 2016 var det så mycket som 79 procent som fick avslag. Preliminära siffror för 2017 tyder på ännu högre andel avslag.

Regeringens direktiv till Försäkringskassan att minska antalet assistanstimmar har skapat en mycket stor oro hos alla som är i behov av personlig assistans. Detta framkommer i myndigheternas underlag genom att allt färre ansöker om assistansersättning. Men framför allt är det färre som vågar ansöka om fler timmar eftersom de då skulle riskera att en omprövning leder till färre beviljade timmar trots att behovet har ökat.

Regeringens förslag att tillfälligt stoppa tvåårsomprövningarna ger ett nödvändigt andrum för de som stod inför att få sin rätt till stöd omprövat. Det är nödvändigt att någon sådan insats vidtas för att inte göra att ännu fler fräntas det stöd de borde ha rätt till. Men samtidigt innebär regeringens agerande att rättsläget blir olika för personer med likvärdiga behov. De som redan har fått en prövning av sin assistansersättning med det nuvarande rättsläget och därför nekats, fått en minskning eller indragning av assistanstimmar har ingen möjlighet att få detta omprövat. Däremot får den person som hade beviljats ersättning enligt tidigare bedömning behålla sina beviljade timmar. Detta innebär att en olikhet uppstår i vilket rättsligt läge som gäller för olika personer med motsvarande behov. Vi accepterar stoppet men menar att regeringen även måste göra nödvändiga lagändringar som återställer intentionen med LSS-lagstiftningen.

Grundläggande behov

Mellan 2016 och 2017 ökade antalet personer som lämnar assistansersättningen eftersom fler personer fått ersättningen indragen på grund av att deras grundläggande behov inte längre uppgår till mer än 20 timmar per vecka. Direkt när domen kom 2015 skedde enligt myndigheten inte några stora förändringar i antalet indragningar. Däremot fördubblades antalet indragningar mellan 2016 och 2017, från knappt 200 till 400 personer. Försäkringskassan anser i sin analys att det är domarna tillsammans med Försäkringskassans åtgärder som är orsaken till att allt färre beviljas assistansersättning.

Därefter har såväl antalet avslag som antalet indragningar ökat. Andelen avslag har också ökat, samtidigt som allt färre söker assistansersättning och allt färre söker om fler timmar. Myndigheten konstaterar att även domen från 2009 har haft effekt men med eftersläpning allteftersom myndigheten ändrat sin tillämpning. De konstaterar även att de med stor sannolikhet kan säga att domen från 2015 är en huvudanledning till att assistansersättningen dragits in för de flesta av personerna. Den pågående LSS-krisen är således en effekt av att Försäkringskassan började tillämpa tidigare domar (RÅ 2009 ref. 57, HFD 2012 ref. 41 och HFD 2015 ref. 46) under hösten 2015.

Trots den mycket påtagliga utvecklingen under de senaste två åren och trots det mycket tydliga underlag som finns från Försäkringskassan väljer regeringen att inte ta med några förslag till förändringar i den aktuella propositionen som rör de delar som redan fått så stora konsekvenser.

Att personer med mycket omfattande stödbehov inte längre får det stöd enligt LSS som var avsikten när lagen infördes 1994 måste åtgärdas omgående. För

Kristdemokraterna är det uppenbart att det krävs ändring i lagstiftningen för att stoppa den kraftiga inskränkning som successivt pågått under de senaste två åren. Vi föreslår därför att riksdagen tillkännager detta för regeringen. Regeringen bör därför skyndsamt återkomma med förslag för att assistans ska kunna beviljas utifrån behov av hjälp med egenvård eller annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om den assistansberättigade.

Förutom de akuta förändringar som behövs för att återställa tillämpningen av lagen, anser Kristdemokraterna att utövande av föräldraskap och att arbeta bör ingå i definitionen av de grundläggande behoven. Alla med behov av stödinsatser inom LSS kommer inte att kunna bli föräldrar eller kunna arbeta, men för en del skulle det kunna vara möjligt. Att utövande av föräldraskap inte räknas som grundläggande behov, riskerar medföra att någon måste avstå från att vara förälder eller avstå från att vara fullt delaktig som förälder. Det är inte acceptabelt. På samma sätt menar vi att det inte är rimligt att en person som har arbetsförmåga, kanske t.o.m. redan har ett arbete, förhindras från att arbeta på grund av avsaknad av personlig assistans eller annan insats inom LSS, exempelvis ledsagning. Vi har tidigare framfört att den nu pågående utredningen om LSS därför borde få i tilläggsdirektiv att utreda hur de grundläggande behoven kan kompletteras med utövande av föräldraskap och arbete.

Uppräkning av schablonen urholkas

Förutom att allt fler nekas ersättning eller får sin ersättning begränsad har uppräkningsmodellen av schablonen successivt urholkats. Även om det från början fanns underlag som gav stöd för att under en tillfällig period ha en lägre uppräkning av schablonersättningen är det svårt att se hur det kan fortgå utan att få allvarliga konsekvenser. Löneutvecklingen enligt de senaste tecknade avtalen mellan parterna ligger på 2,2 procent. Regeringens uppräkning med enbart 1,5 procent för 2018 innebär att ersättningen inte täcker assistenternas ökade lönekostnader. I vårt budgetalternativ finansierade vi därför en högre uppräkning i nivå med löneutvecklingen.

Det är ytterst angeläget att arbetet med att ta fram en ändamålsenlig utformning av ersättningsmodellen för personlig assistans skyndsamt fullföljs. Oron hos personer med personlig assistans och assistansanordnarna är stor. Den nuvarande beräkningsmodellen innehåller brister. Risken är att kostnaderna för personerna med de största omsorgsbehoven inte täcks. Att Försäkringskassan övergått till efterskotts betalning och månadsvis avstämning är i sig inte något vi motsatt oss. Däremot måste det inom ramen för detta fungera med rutiner för redovisning och utbetalning av ersättningen och med balansering av kostnader mellan månader för att klara höga tillfälliga kostnader. Det riskerar annars att leda till att seriösa och framför allt mindre aktörer slås ut. Inte minst verksamheter som drivs som brukarkooperativ och små företag riskerar att inte få kostnadstäckning. De kan i värsta fall tvingas lägga ner eller begränsa verksamheten. En utveckling mot färre utförare och minskad valfrihet är inte önskvärd. Ersättningen måste därför ta hänsyn till de fulla kostnaderna. Oavsett driftsform och vidden av behov hos brukarna.

Regeringen motiverar de striktare direktiven som infördes i november 2015 och som syftar till att minska antalet assistanstimmar med att antalet timmar inom reformen ökade kraftigt. Det finns flera möjliga förklaringar utöver fusk och brottslighet till denna ökning. För det första medför intentionen med en rättighetslag som LSS en stor förändring av förutsättningarna jämfört med innan assistansreformen infördes. Före

LSS-reformen var det ofta den kommunala budgetens utrymme snarare än behovet hos den assistansberättigade som styrde assistansens omfattning. Omfattningen av de insatser som utfördes av anhöriga före LSS, inte minst för barn med omfattande behov, underskattades i hög grad. Även befolkningsutvecklingen och utökningen av vilka som har rätt att ta del av personlig assistans har förändrats sedan införandet.

En samhällsvinst

En kostnadsökning kopplad till ett ökat antal timmar inom LSS-reformen innebär inte per automatik att de totala samhällskostnaderna ökar eftersom assistansen kan ersätta andra insatser med tillhörande kostnader. Assistansen avlastar exempelvis anhöriga som i större omfattning kan förvärvsarbeta. Den anhöriges risk för sjukskrivning minskar också. Även den assistansberättigade själv kan i vissa fall förvärvsarbeta tack vare assistansen. Dessutom arbetar ca 90 000 assistenter inom LSS-reformen. Socialstyrelsen konstaterade 2010 efter en gedigen kartläggning av kostnadsutvecklingen att ”Personlig assistans är en insats som i mycket hög grad bidrar till att personer med svåra funktionsnedsättningar kan vara aktiva och delaktiga i samhällslivet samt själva bestämma över sitt liv. Många stödbehov tillgodoses av personlig assistans och insatsen är på många sätt kostnadseffektiv jämfört med andra insatser. I vissa situationer kostar dock personlig assistans mer än andra insatser”. Kristdemokraterna anser att en kartläggning bör göras över de samlade samhällsekonomiska effekterna av insatserna inom LSS. Denna kartläggning bör titta på konsekvenserna för den enskilde och för dennes anhöriga vid beviljande assistans eller när avslag av insatser inom LSS ersätts med andra stödsystem, samt effekten av detta för den enskildes och dennes anhörigas arbetskraftsdeltagande. Under den offentliga utfrågning som socialutskottet höll den 30 januari 2018 framkom exempelvis att från 2012 har kostnadsutvecklingen för bostad med särskild service inom LSS varit dubbelt så hög som kostnadsutvecklingen för personlig assistans under 2015–2016.

Brott mot välfärdssystemen

En insats som för den enskilde är så avgörande, men som samtidigt utgör en avsevärd kostnad för skattebetalarna måste självklart noggrant följas upp och utvärderas regelbundet. De senaste årens ökning av brottslighet riktad mot olika välfärdssystem inklusive LSS, riskerar dessutom att medel som avsätts för personer med mycket omfattande stödbehov i stället hamnar i skrupellösa människors fickor utan att något vårdbehov tillgodoses. Ett mycket aktivt arbete i samarbete mellan Försäkringskassan, Polismyndigheten och Skatteverket behövs för att förhindra och upptäcka denna typ av brottslighet. Tyvärr har uppmärksamheten kring fusk och brottslighet inom personlig assistans också påverkat allmänhetens inställning. Ett minskat förtroende för att skattepengarna verkligen går till att täcka faktiska behov riskerar att helt undergräva stödet för reformen som helhet. Enskilda personer med personlig assistans och assistansanordnare som har ärliga uppsåt riskerar dessutom att bli utpekade eller uppleva sig utpekade som brottslingar. Eller att de ses som en onödig belastning. Den brottslighet som finns utgör trots allt bara en mycket liten del av kostnaden inom LSS, och det finns ingenting som tyder på att det är en av huvudförklaringarna till de ökade kostnaderna. Ingenting i de underlag från Försäkringskassan eller Socialstyrelsen som

har analyserat konsekvenserna av utvecklingen av assistansersättningen pekar på att det minskade antalet berättigade sedan 2015 utgörs av ett minskat fusk. Tvärtom visar Försäkringskassans analys att det är personer med mycket omfattande och kvarstående behov som inte längre beviljas assistansersättning.

Tvåårsomprövningar

Kravet på Försäkringskassan att en omprövning av beslut ska göras vart annat år behöver även långsiktigt ersättas med en ordning som innebär en trygghet för den som beviljats stöd inom LSS. De som fått en insats beviljad måste ha förutsättningar att känna sig trygga med att de kommer få tillräckliga insatser som möter deras behov, oavsett vem som beviljat insatsen och oavsett vilken insats som beviljats. Beviljade insatser ska inte kunna dras in vid omprövning såvida förutsättningarna för de gynnande besluten inte var byggda på felaktiga uppgifter eller att förutsättningarna hos den enskilde har ändrats så mycket att behovet inte längre kvarstår vid tidpunkten för omprövningen. Detta bör ges regeringen tillkänna.

De som har personlig assistans enligt LSS från kommunen påverkas inte av stoppet för tvåårsomprövningar. Dessa beslut omprövas så ofta som varje år. Den rättspraxis som råder utifrån domarna från 2009, 2012 och 2015 verkar därmed även i fortsättningen fullt ut för dessa personer. Av Socialstyrelsens analys framgår att av de som fått indragen personlig assistans är det så många som 15 procent som inte beviljas några insatser enligt LSS eller Socialtjänstlagen. Av de som fått indragen assistansersättning gäller detsamma för 5 procent. Vi föreslår därför riksdagen att ge regeringen tillkänna att de snarast ska återkomma med förslag som innebär att samtliga medborgare omfattas av samma rättsläge och ges lika rättigheter till stöd för likvärdiga behov.

Några förslag i propositionen

De i propositionen föreslagna förändringarna om att tillfälligt ändra lagen så att Försäkringskassans skyldighet att ompröva rätten till assistansersättning upphör är välkomna. Det är även förslagen som rör väntetid, beredskap och när närvaro behövs för hjälpbehov som uppstår vid aktivitet utanför den enskildes hem. De senare ändringarna är föranledda av den tolkning som gjorts av hur HFD 2017 ref. 27 kom att tillämpas av Försäkringskassan. Även om de föreslagna förändringarna är välkomna är de långt ifrån tillräckliga. För att upprätthålla allmänhetens stöd för LSS även i tider då kostnaderna fortsätter att öka, krävs en öppen och ärlig debatt om hur reformen ska utvecklas. Det kan inte vara acceptabelt att lagliga rättigheter begränsas utan att det finns förankrade beslut i riksdagen om att så ska ske. Men precis detta är vad som pågår just nu. Genom att underlåta att åtgärda de uppenbara brister som uppstått och som bekräftats av ansvariga myndigheter så medverkar regeringen medvetet och aktivt till att reformen fortsätter att urholkas.

Emma Henriksson (KD)

Lars-Axel Nordell (KD)

Roland Utbult (KD)

Magnus Oscarsson (KD)

Annika Eclund (KD)